

List iz zlate knjige.

Priobčil dr. Alfonz Levičnik.

Koncem prošlega stoletja je neko zgodovinsko društvo v Zedinjenih državah v Severni Ameriki izdalo zgodovino Gorenjega Michigana. Z dobro voljo in v obče zanesljivo pisana knjiga ni bila povsem točna glede razvoja katoliške cerkve v onih krajih. Treba je bilo v tem oziru temeljite korekture in župnik Anton Ivan Režek v Houghton-u je čakal dalj časa, da kdo v posebnem spisu opiše veliko delo katoliške cerkve ob Gorenjem jezeru. Nazadnje pa je sam prijel za pero, in ko mu je tvarina narasla med delom, je sklenil, da jo objavi celotno — ne fragmenta pereant — v obširno zasnovani knjigi. Prvi del je izšel l. 1906. Naslov mu je: History of the diocese of Sault Ste. Marie and Marquette, containing a full and accurate account of the development of the Catholic Church in Upper Michigan, with Portraits of Bishops, Priests and Illustrations of Churches Old and New by Rev. Antoine Ivan Režek. Vol. I. Houghton, Michigan 1906.¹⁾ V drugem delu, ki izide še letos, pa poda pisatelj zgodovino posameznih župnij omenjene pokrajine.

Nad vse lepo opremljeno, obsežno knjigo, ki šteje v četverki približno 400 strani, smemo po pravici imenovati zlato knjigo slovenskega duhovenstva v Severni Ameriki. Slovenci Baraga, Mrak, Vertin so bili prvi škofje škofije Sault St. Marie in Marquette, drugi slovenski duhovniki so jim bili zvesti sotrudniki, in to delo naših mož nam opisuje rojak pisatelj. Doslej smo sicer poznali odlične rojake onkraj Atlantskega morja, vedeli smo, da so ondi izvršili lep kos kulturnega dela, a da je bilo delo tako ogromno, to smo spoznali šele iz knjige župnika Režeka. Lepa mu hvala za to spominsko knjigo naših preko morja slavnih mož! Slovencem v domovini pa naj posnamemo iz te knjige naslednje vrstice.

¹⁾ Zgodovina škofije Sault Ste. Marie in Marquette, obsegajoča popoln in natančen opis razvoja katoliške cerkve v Gorenjem Michiganu. S portreti škofov, duhovnikov in slikami novih in starih cerkva. Spisal Ant. Iv. Režek. Knjiga I. Houghton, Michigan 1906. Glej „Dom in Svet“ l. 1907. Str. 91.

Friderik Baraga.

Življenje in delovanje tega izrednega moža je izvečine že znano. Lep spomenik mu je že postavil dr. Leon Vončina.¹⁾ Obširnejši življenjepis je izdal l. 1900 Američan P. Krizostom Verwyst O. F. M. v angleškem jeziku pod naslovom: Life and Labors of Rt. Rev. Frederic Baraga, First bishop of Marquette, Mich.²⁾ Tedaj je Verwystu poslal mnogo podatkov tudi rajni pisatelj Jožef Benkovič. Vse je sedaj zbral, deloma z novimi viri izpopolnil župnik Režek.

Ko je Baraga, dné 31. decembra 1830, stopil v New-Yorku na ameriška tla, je prinesel seboj vse vrline vzornega blagovestnika. Globoko vernost, ki mu jo je položila v zibel kot najlepšo jutrnino domača hiša in ki sta mu jo ohranila zvesta prijatelja in odgojitelja dr. Jurij Dolinar v Ljubljani in blaženi Klemen Marija Dvořák (Hofbauer) na Dunaju, je vzplamtela, odkar je postal svečenik (dné 21. sept. 1823) v uprav apostolsko gorečnost. Kot kapelan v Šmartnem pri Kranju (1824—1828) in v Metliki se je izkazal izvrstnega propovednika in iskrenega prijatelja ljudstva, ki je kar gorelo zanj. Govoril je slovensko, nemško, latinsko, francosko, laško in angleško. Z velikim uspehom je že tedaj nastopil kot pisatelj, molitvenik „Dušna paša“ (1830) se je mahoma omilil narodu. Poleg vsega tega pa je imel železno zdravje, utrjeno v skromnem življenju in napornem, neprenehnem delu.

Sledeče misijonske postaje si štejejo v čast, da so imele Baraga za misijonarja: Arbor Croche, Grand River, La Pointe, L'Anse, Fond du Lac. Bila je to še v marsičem deviška zemlja in nekatere kraje še doslej ni obiskal „črnosuknjež“ (black-robe), kakor so katoliškega duhovnika nazivali Indijani. Prva postaja Arbor Croche je bila oddaljena od Cincinnati, kjer je prebival Baragov škof Fenwick, približno tako daleč, kakor Napolj od Dunaja. In življenje na teh postojankah, kako je bilo preprosto, skromno in težavno! V Arbor Croche, ki je bila že stara postaja, je imel Baraga v preprosti svoji rezidenci dežnik razpet nad posteljo, da ga ni močil dež. Na Bobrovem otoku (Beaver Island) so zgradili cerkvico

¹⁾ Friderik Baraga, prvi kranjski apostoljski misijonar in škof med Indijani v Ameriki. V Ljubljani Natisnil J. Blaznik 1869.

²⁾ Življenje in delovanje Friderika Baraga, prvega škofa v Marquette, Michigan.

GRB ŠKOFA BARAGA

iz vejevja in šajk. Često je nedostajalo najpotrebnejših stvari. Ko je l. 1855. že zgodaj pal visok sneg in je nastopila huda zima, je bil Baraga brez obleke. In uprav pozimi je tedaj misijonar največ potoval v krpjah in prenočeval, tudi več noči zapored, v gozdu ob najhujšem mrazu. Baraga je na teh nevarnih potih često za las komaj ušel smrti. Tako l. 1849., ko bi se bil kmalu utopil v silnem viharju na Huronskem jezeru in januarja 1851, ko je sam brez vodnika na smrt truden gazil po visokem snegu neprenehoma nad dvajset ur v gozdu.

Velike so bile pač misijonske težkoče, a še večja požrtvovalnost mladega duhovnika. Samo da krsti enega otroka, prehodi nekoč 75 milj.¹⁾ Ko se je l. 1847. vračal od Fond du Lac v L'Anse, mu med potom vodnik oboli. Baraga sam nosi prtljago, ponoči pa bedi pri ognju, da mu ne zmrzne oslabei tovariš. Sedem dni sta tedaj potovala po gozdu in srečno došla domov. Ko se je l. 1832. mudil v Detroitu, je zavladala kolera, in on je bil začasno edini katoliški duhovnik v mestu, ki je obiskaval bolnike, pokopaval, propovedoval, zraven pa je še oskrboval korekturo Indijanom spisanega molitvenika!

In pri vsem tem obilnem delu je Baraga postopal jako premišljeno. Indijane je navajal k stalnemu življenju in jih učil pisati in brati, da ohrani tako drugače često same trenutne uspehe svojih propovedi. Indijanom je tudi sestavil v njih jeziku potrebne knjige. Na vso moč je pobijal pijanstvo in „ognjeno vodo“, ki je morila rdečkožce. Ko pa je po silnih naporih v enem kraju uredil krščansko občino, je pohitel drugam, po novih potih iskat novega dela, novih naporov.

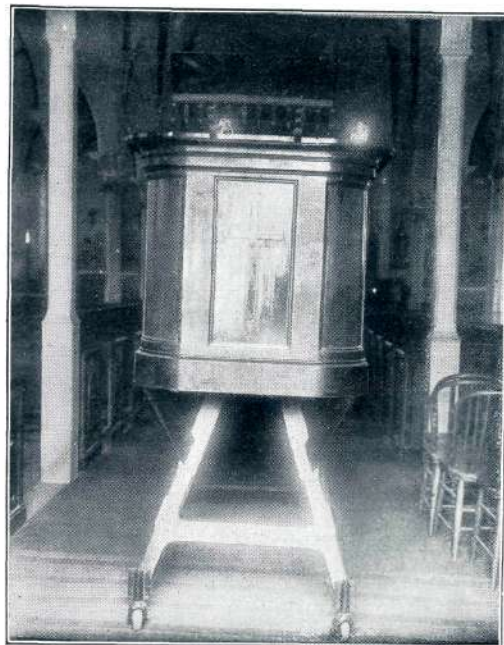
Čuditi se moramo, kako je Baraga ob tolikem delu še mogel prijeti za pero. In vendar je uprav v onih letih napisal celo vrsto knjig, izvečine nabožne vsebine. Že l. 1832. je izdal molitvenik v otavščini. V čipevščini je istotako sestavil molitvenik in življenje Zveličarjevo. Obe knjigi sta se tiskali v Parizu. Tretja, podobna knjiga, „Gagikwe mosinaigau“, ima odlomke iz sv. pisma stare zaveze in dejanja apostolov ter evangelije celega leta. Četrta knjiga te vrste, izdana 1844, slove „Managatawendamomasinaigau“. In še cela vrsta drugih sličnih.²⁾ Najznamenitnejši deli pa sta slovnica in rečnik čipevščine. — (Theoretical and practical grammar of the otchipwe language, spoken by the Chippewa Indians; A Dictionary of the Otchipwe Language. Explained in English.) Rojakom v domovini je tisti čas napisal „Slate jabelka“ (Blaznik, v Ljubljani 1844) in „Premišljevanje o štirih poslednjih rečeh“ v slovenskem,

¹⁾ 1 ameriška milja = 1609 3 m.

²⁾ V slovenski bibliografiji dr. Simoniča (Ljubljana 1903. I. del) na strani 15 - 18.

„Geschichte, Charakter, Sitten, Gebräuche der nord-amerikanischen Indier“ (Ljubljana, Blaznik, 1837) v nemškem jeziku.

Umevno je, da tako delo ni moglo ostati brez sadu. Na postaji Grand River se je protestantski propovednik trudil devet let in pridobil samo 10 Indijanov, Baraga pa v desetih dneh 46. V Arbor Croche je v dveh letih in štirih mesecih krstil nad 451 Indijanov in še vedno so se oglašale nove naselbine in prosile evangelija. Le dvojega je nedostajalo: duhovnikov in denarja za obširni misijon. Zato se Baraga napoti koncem l. 1836. prvič v Evropo. Tedaj je obiskal tudi Dobrniče in propovedoval v Ljubljani. Seboj v Ameriko je vzel sestro Antonijo,

PRIŽNICA ŠKOFA BARAGA V MARIJINI CERKVI V SAULT STE. MARIE

vdovelo pl. Höffern, ki pa je pri njem v La Pointe vztrajala samo dve leti. Pri povratku v Evropo ji je napisal sedeči akrostihon v sedmih jezikih:

Angel Boshji naj te vedno spremlja,
Nie verlasse Dich des Himmels Schutz,
Tuta sis et salva in aeternum,
Observez toujours la loi de Dieu,
Nuovo sempre sia il Vostro zelo,
Imitate the Saviours holy life
Angwamisin, mino bímadin.

L. 1853. je Baraga postal škof in s tem se pričnena nova doba njegovega življenja. S pismom z dné 29. julija 1853 je apostolska stolica ustanovila vikariat Gorenji Michigan (Upper Michigan), Baraga pa postavila za vikarija in ga imenovala naslovnim škofom amyronijskim (Amyronia). 1. novembra ga je v Cincinnati posvetil v škofa nadškof Purcell ob

azistenci škofov Lefèvre (Detroit) in Henni (Milwaukee). Še sta ohranjena pastirska lista, katera je novoposvečenec poslal vernikom. Eden je pisan angleški, drugi pa v indijanskem narečju, pravcati unikum. Redki ta dokument je Režek po pravici doslovno odtisnil v svoji knjigi. — Še istega leta je Baraga odpotoval vdrugeč v Evropo. Preko Liverpoola in Dublina, skozi Belgijo in Bavarsko, je najprej došel na Dunaj, kjer mu je bival stari znanec, Jernej Vidmar, v Auguštineju. V Ljubljano je došel 27. januarja 1854 ter daroval sv. mašo v stolnici pri oltarju sv. Rešnjega Telesa, kjer je daroval 22. septembra 1823 prvo sv. mašo. Obiskal je tudi Dobrnič in Metliko in s sestro Amalijo potoval v Rim. Nato je iznova obiskal Ljubljano, Škofjo Loko, se sešel v Št Andražu s Slomškom in na Dunaju v

PALAČA ŠKOFA BARAGA ZIDANA 1860

avguštinski cerkvi prisostvoval poroki našega cesarja 24. aprila 1854. Cesar Franc Jožef mu je podaril dragocen naprsni križec, krasen prstan in dva keliha. Naprsni križec je pozneje Baraga v silni stiski prodal, dal pa napraviti cenejšega iste oblike, prstan pa še dandanašnji nosi vsakokratni škof markeški pri slovesni maši, in kelih rabijo novomašniki v otdotni stolnici. 15. jul. je bil Baraga zopet v New-Yorku.

Kot škof Baraga v ničemer ni izpremenil skromnega, delavnega življenja, pač pa se še bolj trudil, da postane vse vsem. Poleg lastne obsežne škofije je tudi oskrboval več misijonskih postaj, ki so pripadale škofijam Milwaukee, Detroit, St. Paul. Neštetokrat je kot škof prehodil te kraje, izvečine pozimi ob najhujšem mrazu v krpljah. Dnevnik, ki ga je pisal od 10. avgusta 1854. dalje 10 let, nam daje vpogled v to nad vse naporno, uprav apostolsko delo. Tako je januarja 1857 potoval tri dni v krpljah v misijonsko postajo sv. Ignacija, nazaj grede prenočil pod milim

nebom v gozdu pri 40⁰ pod ničlo in potem zapisal v dnevnik poln hvaležnosti do Stvarnika nekaj lepih stihov. L. 1861. je potoval na tretji provincialni cerkveni zbor v Cincinnati. Od 1. do 9. aprila je bil neprestano na potu, peš, na vozu, ali pa v krpljah; potem je po mnogih neprilikah s parnikom in železnico došel šele 24. aprila v Cincinnati. Domov prišedši pa je po 24 urah zopet odpotoval na misijon. Na domu, v rezidenci, se je goreči apostol izpremenil v ljubeznivega, delavnega župnika in izkušnega misijonarja. Obiskaval je bolnike, propovedoval vsako nedeljo v treh jezikih in tudi — kuril peč v svoji preprosti hiši. Tako stoji zapisano dne 16. julija 1863 v dnevniku: „Ich machte diesen Morgen Feuer im Ofen, in spite of July.“

V tem podrobnem delu se je razvijala škofija iz malega početka vedno lepše. L. 1857. je vikariat Gorenji Michigan postal samostojna škofija — Sault Ste. Marie (dioecesis Marianopolitana), leta 1866. pa je Baraga prenesel stolico iz Sault St. Marie — ker je bilo to selo pozimi od novembra do maja odloženo od drugega sveta — v Marquette, v središče cvetoče rudniške pokrajine ob Gorenjem jezeru. Sploh je imel Baraga kot upravitelj svoje škofije večšo in srečno roko. Poguma ni izgubil v najhujšem položaju. Predvsem mu je nedostajalo sotrudnikov. 3. decembra 1858 je zmrznil nadepolni Lavtižar na Red Lake v Minnesoti, in njegov naslednik Čebul je došel šele 13. oktobra 1859. Mrak je bil misijonar, semeniški profesor in spiritual obenem. L. 1863. je bilo samo 15 duhovnikov v škofiji, in ko se je l. 1864. vnela meščanska vojna in se med narodom pojavila silna beda, je škofu tudi docela zmanjkalo denarja. „Moja škofija nima nikakih dohodkov, tudi novčiča ne dobim,“ toži v pismu.

A šlo je vendarle dalje. Baraga je bil močan duh, utrjen v neprestani molitvi. Za svojo osebo ni potreboval skoro nič. Bil je popoln abstinent. Tudi mesa leta in leta ni pokusil. Duhovnik Bourion, mlad energičen Francoz, ki je dalje časa bival pri njem, je vztrajal ob taki hrani samo en mesec. „Ali vas nisem vprašal, če hočete obedovati z menoj? In ste rekli, da hočete,“ mu pravi Baraga. „Seveda; toda nisem vedel, da bomo imeli pri vas krompir trikrat na dan, praženi za zajutrek, kuhani za kosilo, pogreti za večerjo“ — je bil odgovor Bourionov, zelo značilen za skromnega škofa.

Koncem l. 1866. odpotuje Baraga k drugemu ple-narnemu zboru v Baltimore. 8. oktobra ga tu zadene kap. Na željo ga prepeljejo domov; nekoliko sicer okreva, toda bolezen se vleče še naslednje leto, dokler 19. januarja 1868 ne umrje apostol Očipve-Indijanov blažene smrti. Svetla plamenica je dogorela.

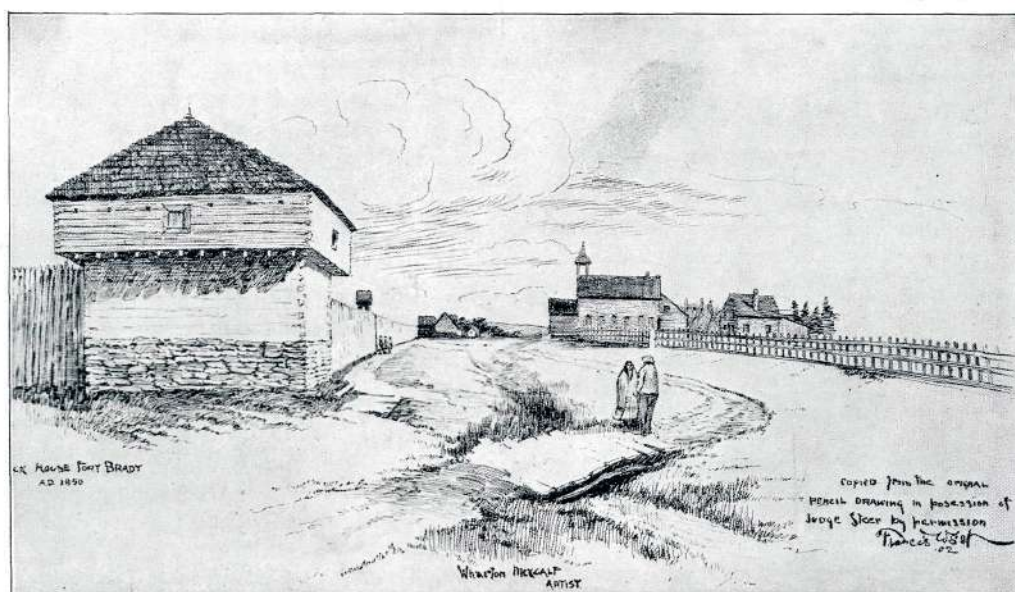
Duhovnika R. Jacker in omenjeni Bourion sta nam opisala zadnje trenutke svetega škofa. Bourion ga primerja sv. Frančišku Ksaveriju. Po pravici. Baraga je bil zares izreden mož. Nenavadno in mnogostransko nadarjen, tudi pesnik in spreten risar, je bil pri vseh vrlinah duha izredno plemenitega srca, otroško ponižen in nedolžen. Občudovanja vreden kot požrtvovalni duhovnik in apostolski škof, je še večji kot mož uprav junaških kreposti — svetnik, ki je celo svoje življenje živel edino le po geslu: *Unum est necessarium* — Eno je potrebno.

31. januarja 1868 so ga pokopali in odtlej njegovo ime še ni zamrlo ob Gorenjem jezeru. Amerikanci časté svoje velike može. Del pokrajine ob Jezeru nosi njegovo ime in ena glavnih cest v Marquette se imenuje „Baraga Avenue“. Ko so leta 1903.

prvem mestu Ignacija Mraka, na drugem Ivana Čebula in na tretjem jezuita Avgusta Kohlerja. Ta prošnja ni bila takoj rešena in Mraka je apostolska stolica imenovala za škofa šele 25. septembra 1868.

Ignacij Mrak je bil rojen 16. oktobra 1818 v Hotavljah pri Poljanah na Gorenjskem. Ljudsko šolo je obiskoval v Poljanah in v Kranju, l. 1825. pa je vstopil v ljubljansko gimnazijo. Koncem prvega razreda ga je zadela velika dijaška nesreča: dobil je dvojko. A skrbna roditelja nista obupala, temuč sta darovitega sinka poslala v Novo mesto, kjer je dovršil tri razrede. L. 1830. se je vrnil v Ljubljano, 1834 vstopil v semenišče in bil 13. avgusta l. 1837. posvečen v duhovnika.

Prvi dve leti duhovniškega življenja je prebil Mrak kot vzgojitelj v rodbini maršala barona Petra

CERKEV IN REZIDENCA ŠKOFA BARAGA V SAULT STE. MARIE LETA 1853.

obhajali z veliko slovesnostjo petdesetletnico škofovskega posvečenja Baragovega, se je meščanstvo brez izjeme udeležilo slavlja. Duhovniška zveza pa, ki so jo zasnovali slovenski duhovniki v Severni Ameriki, se nazivlje „Baraga Association“ — pač dokaz, da duh Baragov živi v njegovih naslednikih. In z veliko pieteto hranijo še sedaj vse preproste spominke velikega moža: pisma, dnevnik, prižnico, ko je propovedoval v Sault Ste. Marie . . . preproste stvari, a vendar ne malenkostne, ker so ostalina moža, ki bo prej ali slej dobil čast oltarja . . .

Ignacij Mrak.

Ko je škofa Baraga v Baltimoru zadela kap, je zaprosil v Rimu, naj mu pridelé pomožnega škofa „cum iure successionis“; in sicer je predlagal na

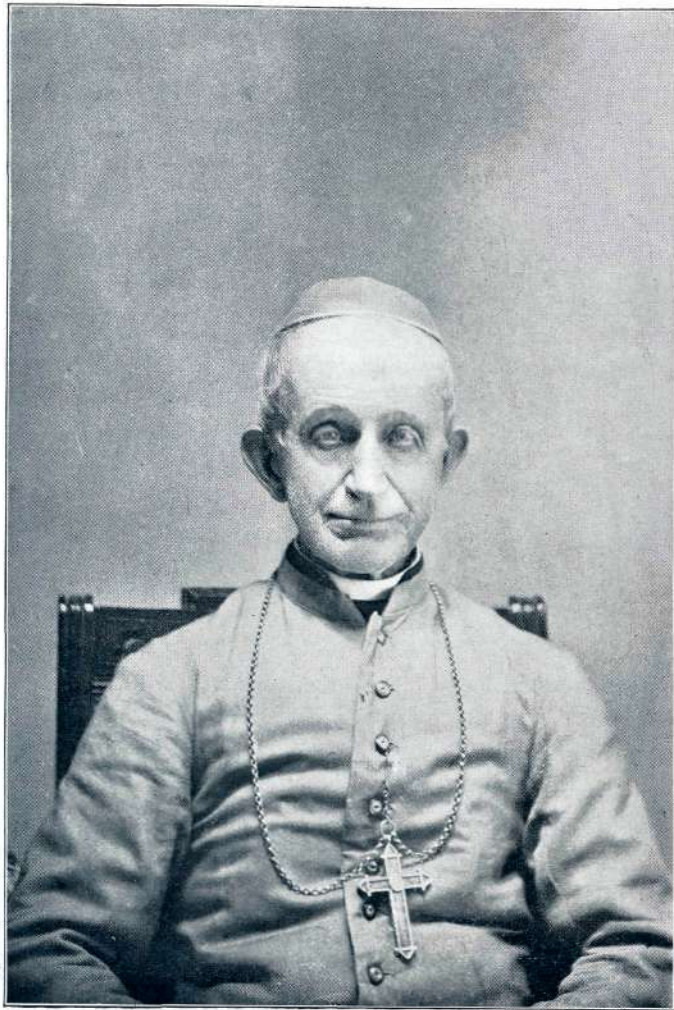
Pirqueta, potem je pa kapelanoval v Poljanah (1841) in v Slavini (do 1845). Meseca julija 1845 se je v Trstu vkrcal, da se popelje v Ameriko. Srečno je došel v Detroit, kjer ga je škof Lefèvre takoj poslal v pomoč Pircu v Arbor Croche. — Mrak se je z vso silo posvetil misijonskemu delu. Že potujoč v Arbor Croche se je učil indijanskega narečja in po desetih dneh je s pomočjo Pirčevo Indijanom propovedoval. Stalno se je nastanil v La Croix.

Ko je l. 1853. La Croix z okolico pripal markeški škofiji, je Baraga imenoval Mraka za svojega generalnega vikarja. L. 1860. obišče Mrak Kranjsko, l. 1863. po povratku pa nepričakovano sporoči Baragu, da hoče iznova v domovino. Kaj je bil vzrok temu ukrepu, se ne da dognati. Mrak je bil vseskozi čist, skromen značaj, odlike ni iskal.

In vendar ga l. 1868. zadene nepričakovana čast. Ko ga je rimska stolica imenovala za škofa, je na prigovor prijateljev sprejel težko breme in bil 7. februarja l. 1869. v Cincinnati posvečen za škofa. — Pravi misijonski škof. Nadškof Purcell mu je podaril talar, škof Lefèvre pa naprsni križec in prstan iz srebra. Slavnostni govornik je bil sloveči Weninger D. J. Ko je Mrak došel v Marquette, je napravil nastop nad vse skromnega škofa globok vtis. 7. marca

izgubil nekaj dni in se maščeval s tem, da je obema potnikoma na dolgem potu v Glasgow pri obedu postregel z eno samo žlico, enim nožem in enimi vilicami.

Baragu v marsičem podoben, je tudi Mrak zelo spretno vodil prostrano škofijo. Pri nastopu je dobil v škofiji 18 cerkva in 14 duhovnikov, med temi Slovence Vertina. Slovenca Stariha, ki je sedaj škof v Lead, S. D., pa je naslednje leto posvetil v duhovnika. Sam mož svetega, neomadeževanega življenja, je bil posebno neizprosen glede discipline. Kakor Baraga je neutrudno misijonaril, ko je obiskoval župnije. V enkrat započetem ukrepu se ni izlahka upognil in tuintam je ta njegova odločnost dobila uprav ameriško lice. Duhovniku Eisu, sedanjemu škofu v Marquette, je nekoč zapovedal, naj sezida župnišče. Ta se posvetuje s stavbenikom, izkoplje temelj in počne graditi stavbo. Kar prihiti škof; zazdi se mu, da je stavba zidana preveč „v slogu“ (too stylish), stavbo proda, kupec jo prenese drugam, škof pa zgradi cenejšo. Velike težave je imel osobito od leta 1872. dalje. Tedaj je industrija nagloma padla, in vsled bede vernikov je moral hkrati zapreti dve šoli, ki so ji vodile redovnice. Naslednje leto ni posvetil ni enega duhovnika za škofijo. In vendar je vse kipelo v deželi. Prihajali so novi naselniki, misijonske postaje so se izpreminjale v velike župnije — a kje dobiti sposobnih mož in gmotnih sredstev?

ŠKOF IGNACIJ MRAK KONCEM SVOJEGA ŽIVLJENJA

je bila intronizacija v preprosti stolnici; mraz je bil tako hud, da je vino v kelihu zmrznilo.

Leta 1870. se je Mrak udeležil vesoljnega cerkvenega zbora v Vatikanu in ob tej priliki obiskal Kranjsko, kjer se mu je na pot v Ameriko pridružil duhovnik Luka Možina. Iz Trsta sta potovala v Glasgow. Ko je ladja pristala v nekem pristanišču na Siciliji, je Mrak takoj z dovoljenjem pristojnega škofa imel službo božjo in birmoval. A ta gorečnost mu je nakopala hudo nejevoljo kapitanovo, kateri je

Ni čuda, da je vse to globoko bolelo plemenitega moža in da je zakoprnel po skromnem, tihem misijonskem delu. Ko je l. 1877. obolevljal za revmatizmom, je prosil v Rimu, naj mu odvzemo težko breme. Resignacija je bila sprejeta, naslednik mu je bil pa rojak — Janez Vertin. A osiveli veteran ni odložil orožja. Prevezel je izpočetka župnijo Negaunee, pozneje misijon med Indijanci v Eagle Town, zadnja leta pa je bil hišni duhovnik v bolnici svete Marije v Marquette. Bolnikom in ubožcem je bil največji prijatelj, vse, kar je imel, je izdal zanje. Do smrti je ostal prijatelj resne knjige.

Še kot 87 letni starček je z zanimanjem čital Plasmannovo knjigo: Die Himmelskunde. Bogato svoje in zanimivo življenje pa je sklenil dné 2. januarja 1901, star 89 let. Na strani Baraga počiva v stolnici v Marquette, v marsičem podoben, v vsem vreden mu naslednik. Nagrobni napis ga slavi tako:

Laudant eum opera pro conversione Otchipwe-Indianorum. Fidelis Baragae cooperator et successor.¹⁾

¹⁾ Slavé ga dela za izpreobrnjenje Očipve-Indijanov. Baragov zvest pomočnik in naslednik.

Ivan Vertin.

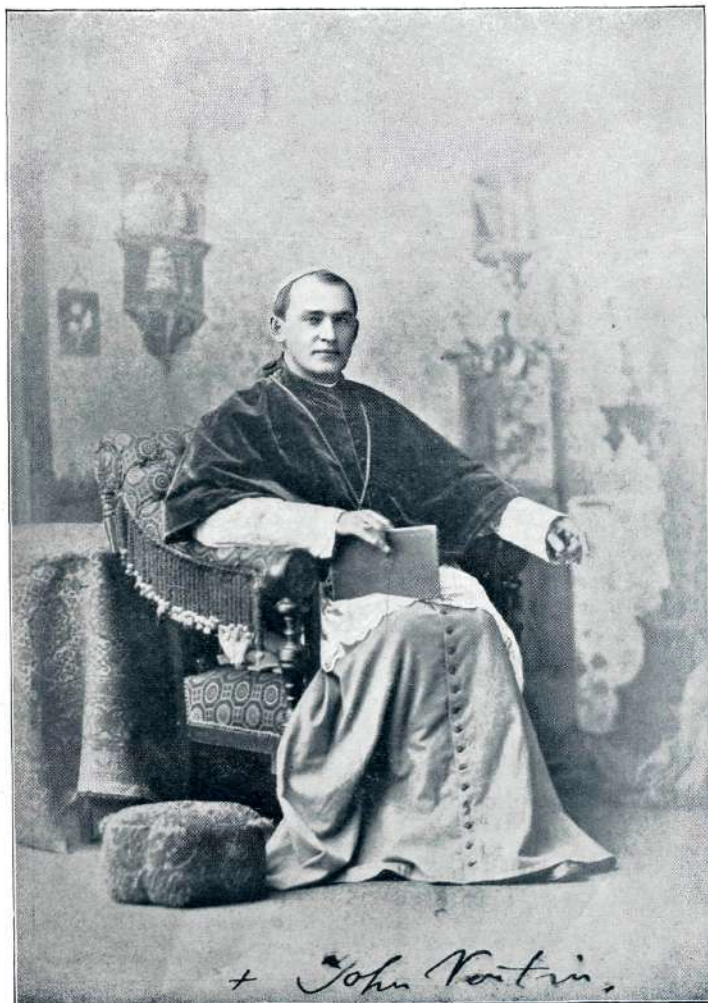
Ivan Vertin je bil sin solnčne Bele Krajine, rojen dne 17. julija 1844 v Dobličah pri Črnomlju. Oče Jožef se je poprijel, kakor mnogo njegovih rojakov, krošnjarstva ter prepotoval lep kos Nemčije in Švice, dokler ni l. 1852. odpotoval v Severno Ameriko, kjer je ostal pet let. Ko se je l. 1857. začasno vrnil domov, je pripeljal Ivana, čigar nadarjenost in marljivost so učitelji nad vse hvalili, v Novo mesto na gimnazijo. L. 1863. mu je sledila v novo domovino žena Marija s štirimi otroki, Marijo, Jožefom, Jurijem in Ivanom, ki je tedaj dovršil gimnazijo. Abiturient se je bil že odločil za mašništvo, in Čebulj, dober prijatelj očetov, mu nasvetuje, naj stopi v škofijo Marquette. Baraga z veseljem sprejme nadepolnega mladeniča. Čebulj ga uči filozofije, angleščine in francoščine in 31. avgusta l. 1866. je bil posvečen v duhovnika, zadnji, kateremu je podelil Baraga mašniško posvečenje.

Vertin se je odlikoval že kot bogoslovec po bogatem znanju in praktičnem, rekli bi, trgovskem duhu, kar je bila velika blagodat za njegovo poznejše delovanje. Prva njegova župnija je bila Houghthon, kjer je prezidal in povečal cerkev. L. 1871. pa ga je poslal škof Mrak na župnijo Negaunee, ki je stala pred bankrotom. Vertin je gospodaril tako umno, da je bila po treh letih od primerno visokega dolga 15.000 dolarjev poplačana skoro vsa svota.

L. 1879. je prineslo Vertinu škofovsko mitro. Na prigovor Weningerja D. J. je sprejel ponujeno mu častno, težko službo in bil 14. septembra 1879 posvečen v škofa. Slavnostni propovednik mu je bil sedanji nadškof v St. Pavlu, Ireland. Bil je tedaj Vertin šele 35 let star — najmlajši škof v Ameriki. Škofija je imela 20.000 vernikov, 28 cerkva in 18 duhovnikov.

Mladega škofa je pri nastopu čakala velika naloga. Baraga je kot pravcati pionir v pustinji ustanovil škofijo, Mrak je z veliko odločnostjo izpremenil misijonsko delovanje v redno pastirovanje, a mladim župnijam je nedostajalo predvsem gmotne podpore. Vertin je v tem oziru veliko delo svojih prednikov — in to skoro vse pomeni v Ameriki — gmotno utrdil in zasigural. Stolnica v Marquette je 2. oktobra 1879, tri dni preden je dospel Vertin v mesto, da se ustoliči, pogorela, a škof je iz razvalin in pepela sezidal kmalu lepšo in krasnejšo. Katedratikum je porabil ves za stavbo, bogati oče in bratje so tudi

obilo prispevali in leta 1890. je bila stolnica posvečena. Glede uprave cerkvenega premoženja in snovanja šol je izdal natančna navodila, kakor sploh v vsakem oziru Vertin že stoji v modernem času, ki je tudi katoličanom v Severni Ameriki prinesel novih potreb in nalog. Pastirska lista iz leta 1882. in 1886. obravnavata pereče vprašanje o verski odgoji. Škof povdarja, da se verska odgoja pričinja že v zibelki (cradle) in ukazuje, naj se v vsaki župniji ustanovi katoliška šola. Času primerna so tudi na-

IVAN VERTIN KOT NOVOPOSVEČENI ŠKOF

vodila gledé tajnih družb, prosinodalnih konferenc in duhovnih vaj.

Vertin je kot škof večkrat obiskal Evropo. Prvič je potoval „ad limina“ v Rim 1887 in ob tej priliki obiskal tudi Novo mesto in rodno vas Dobliče, kjer so z nepopisnim veseljem sprejeli slavnega rojaka. Leta 1891. je vdrugič potoval v Rim, tudi v Karlovih Varih je iskal, ko je počel bolehati, zdravja — zaman. Umrli je 26. februarja 1899.

Vertin je bil prijatelj neprenehnega dela. Kakor Baraga in Mrak, je rad propovedoval in izpovedoval, sam tudi vodil brez tajnika vso korespondenco, sam nosil pisma na pošto – pravcati Amerikanec. Zgradil je petdeset cerkva, posvetil mnogo duhovnikov, med njimi tudi Slovenca Antona Ivana Režeka in pa Antona Hodnika, ki je na potu v domovino dne 4. julija 1898 tako tragično smrt našel na utopljenem parniku Bourgogne. V stolnici v Marquette počiva Vertin ob Mraku in Baragu, kakor onadva, „pastor fidelis“ svojih vernikov. V zgodovini škofije Sault Ste. Marie in Marquette mu je trajen spomin zagotovljen.

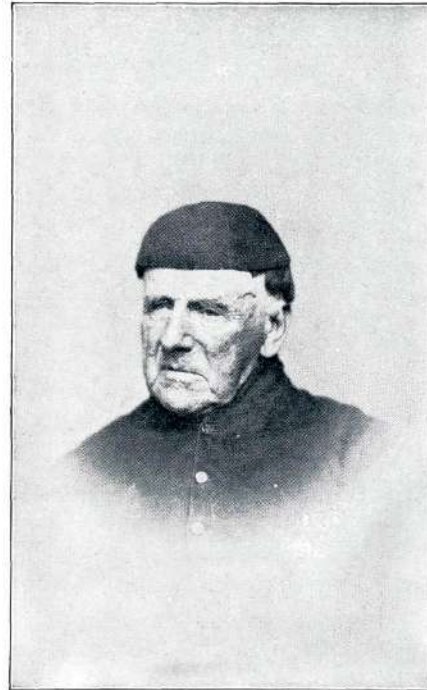
Francišek Ksaver Pirc.

Tudi ta znameniti mož je vreden novega, tretjega življenjepisa. Obširno je njegovo življenje popisal že O. Florentin Hrovat¹⁾. Spomnil se ga je tudi Verwyst (l. c. 379–393), in Režek je posvetil njegovemu spominu s posebno ljubeznijo nekaj strani. Pirc združuje v sebi dvoje življenje, življenje selskega župnika na rodni zemlji in življenje vnetega misijonarja v tujini. Ko se je napotil v misijon, je imel že blagoslovljeno življenje za seboj. Sedem let je bil kapelan v Kranjski gori, mnogo let župnik v Pečah in Podbrezju in veliko je storil za ljudstvo. Knjigo „Kranjski vrtnar“ so s posebnim veseljem sprejeli sadjerejci. Ko pa je Pirc slišal o delu in uspehih svojega rojaka Baraga, je zaželel še po večjih naporih in žrtvah in teh je našel v novem življenju obilo. Kaka izprememba je bila pač zanj, ko je prišedšemu v Ameriko, 18. septembra 1835, v luki new-yorski zgorela vsa prtljaga, knjige in mašne potrebščine, in ko je začel v misijonih maševati na preprostem oltarju! Spočetka mu je često solza stopila v oko. Potem pa je vse svoje izredne moči posvetil zvanju.

Pirc je bil eden tistih naših mož-samoukov, ki so bili posebno daroviti za vsako plat praktiškega življenja. Vsako stvar je srečno vzel v roko. Ko je zapazil na misijonu, da se večina vernikov odteguje cerkvi, je takoj začel poučevati z vso vnemo otroke in po otrokih v šoli je pridobil srca staršev. Indijanom je še nedostajalo čtiva; spisal jim je l. 1845. življenje Zveličarja in mali katekizem in potem jel pisati večji katekizem in pridige o nedeljskih evangelijih. Povsod je Indijane učil sadjarstva, kmetijstva in živinoreje. Ob Golobji reki (Pigeon - River) je napravil veliko mrežo za ribji lov, da so zlahka ujeli potrebno množino rib, in ko so l. 1846. zavl-

dale osepnice, je sam hodil od hiše do hiše in cepil kože s cepilom, ki ga mu je poslal zdravnik. Kdo bi se ne spomnil ob tem našega Staniča, ki je tudi cepil kože s trnjem? In tak je Pirc ostal vsa leta svojega bivanja. Uredil je z velikim trudom postajo pa jo izročil drugim duhovnikom, prav kakor poljedelec, ki obdelavši eno njivo, gre iskat druge, da jo preorje. Prav podoben je bil v tem Baragu.

Ni čuda, da so ga rdečkožci nad vse ljubili. Ko so se l. 1862. v ondotnih krajih uprli mnogi rodovi, med njimi posebno divji Sioux-Indijani, se izmed ljudi na šestih postajah, kjer je bil deloval Pirc, ni uprl niti eden in tudi vstaši so po njegovem posredovanju sklenili mir.

FRANČIŠEK PIRC

L. 1864. se je pojavil Pirc naenkrat na Kranjskem. S seboj je vzel nato celo vrsto sotrudnikov: duhovnika Josipa Buha, sedanjega generalnega vikarja v Duluthu, bogoslovce Janeza Žužeka, Ignacija Tomazina, Janeza Trobca, sedaj škofa v St. Cloudu, iz ljubljanske, Alojzija Pluta, Ivana Tomaževiča, Janeza Erlacha in Janeza Velikanje iz goriške nadškofije.

L. 1865. je še obhajal v krogu mnogoštevilnih čestilcev zlato mašo, potem pa so ga jele zapuščati moči. 3. oktobra 1873 je prišel v Ljubljano, kjer je umrl 22. januarja 1880. Mož, ki ostavi lepo urejeno župnijo in odide v misijon v starosti, ko si marsikdo že želi pokoja, in 37 let potem nesebično deluje v ljubezni do tujca - bližnjika, pač žasluzi časten spomin.

¹⁾ Franc Pirc, oče umne sadjereje na Kranjskem in apostolski misijonar med Indijani v Severni Ameriki. V Celovcu. 1887.

P. Oton Skolla O. F. M.

Življenje tega malo poznatega rojaka sta pred Režekom že tudi opisala O. Florentin Hrovat¹⁾ in Verwyst.²⁾

Rojen je bil v Novem mestu, kjer je dovršil ljudsko šolo in gimnazijo, potem pa stopil v fran-

O. OTON SKOLLA, O. F. M.

čiškanski red. Z dovoljenjem predstojnikov je šel v misijone in 25. decembra 1841 dospel v Ameriko, kjer ga je škof Lefèvre v Detroitu z veseljem sprejel. L. 1843. je šel z rojakom Pircem med Čipeva-Indijane. Deloval je na postajah Mackinac, Arbor Croche, L'Anse pri Baragu, La Pointe. Ko je La Pointe prevzel Pirc, je odšel med Menonimi-Indijane na Volčjo reko (Wolf River) ali Kešeno. L. 1858. se je vrnil v Evropo. V Asisiju je bival štiri leta, potem pa se je nastanil v idiličnem Nazaretu v Savinjski dolini, kjer je svoj čas, pred 22 leti, nadel redovniško obleko. Zadnja leta je prebil na Trsatu. Rad je bratom risal, kar je videl, tudi pel je v nemškem, angleškem, francoskem in indijanskem jeziku. Umril je 24. aprila 1879.

Skolla je bil vseskozi originalen mož. Protestant, ki je videl Skolla v La Pointe, ga nam opisuje kot sila prijaznega in preprostega redovnika, ki sam snaži cerkev, sam pozvanja in sam slika slike za cerkev. Ljubil je pesem in petje in povsod ga je spremljala na misijonskih potih harmonika. Ves vnet za zmernostno gibanje, je na prav originalen način kazal zle posledice „ognjene vode“. Naslikal je sliko,

¹⁾ Cvetje IX, 1889—1890.

²⁾ L. c. 393—409.

kako mož v raztrgani obleki z železnim žežljem bije ženo z otrokom v naročju, hudobec pa mu režeč se nudi kozarec pristnega brandyja. Ob strani je naslikana druga srečna družina. Tedaj je Skolli 260 Indijancev zaobljubilo abstinenco, 80 izmed teh je besedo držalo do smrti.

Ivan Čebul.

Čebul je Ahasver med slovenskimi ameriškimi misijonarji. Porojen 13. oktobra 1832 v Velesovem na Gorenjskem, je svoje študije dovršil v Ljubljani in bil 4. novembra 1853 posvečen v duhovnika. Kapelanoval je v Poljanah in v Kranju, in 13. oktobra 1859 došel v Ameriko, potem ko se je bil še kot bogoslovec seznanil z Barago.

Čebul je bil izredno darovit in agilen. V teku enega leta se je tako izvrstno priučil francoščini in angleščini, da se mu je sam Baraga čudil. Odločen za misijonsko delo med Indijani, je odslej več ali manj deloval ves čas med rdečkožci. V Duluthu je zgradil cerkev, ki stoji še dandanes, in več kakor deset let je bil edini katoliški duhovnik v oni pokrajini ob Gorenjem jezeru. Vse naporno delo mu je le dvigalo energijo. Bil je tako izvrsten pešec, da je z lahkoto prehodil 60—70 milj na dan v krpljah.

IVAN ČEBUL

L. 1871. je sklenil Čebul, da obišče domovino. Ker je pa mnogo čul o krivicah, ki so jih trpeli Indijani na rezervacijah, je sklenil, na poti skozi Wisconsin tudi obiskati rezervacijo Kešeno. Tu se je med Menonimi-Indijani ustavil nakanam agentov,

ki so hoteli zvabiti izpreobrnjence v protestantizem, potem pa prevzel v bližini drugo župnijo Marinette. V hipu je zgradil cerkev in ustanovil šolo. A tudi tu ni imel obstanka. Ko je katoliška družba treznosti v Filadelfiji povabila Menonimi-Indijane, naj odpošljejo odposlanstvo na shod in tega agentje niso hoteli dovoliti, pa pohiti Čebul v Gorenji Michigan, vzame 25 Čipeva-Indijanov, ki niso živeli v rezervacijah, in se napoti v Filadelfijo. V Chikagu se je sicer moral zagovarjati pred sodiščem, a odločno je izjavil, da imajo sodniki do prostih državljanov prav tako malo pravice, kot japonski mikado, in potoval je dalje v Filadelfijo.

Ti zadnji napori so pa vendarle omajali tudi moč Čebulovo. Na svet zdravnikov se je vrnil v Evropo, obiskal Indijo, l. 1878. se je ustavil na Francoskem in v škofiji versaillski oskrboval nekaj časa župnijo. Tudi tu si je pridobil mnogo prijateljev, predaval je v Parizu, 1882 pa se vrnil v Ameriko, kjer ga je škof Vertin sprejel v škofijo. Od l. 1882.—1898. je služboval na nič manj kot desetih krajih. Smrt ga je dohitela 3. avgusta 1898.

Čebul kot poliglot ni imel tekmeca v škofiji. Govoril je pet slovanskih jezikov, več indijanskih narečij, angleški, nemški in francoski jezik. Izvrstno je obvladal tudi arabščino, latinščino in grščino. V grščini in angleščini je tudi pesnikoval. Bil je izvrsten pevec in muzik, duhovit družabnik, ki si je povsod, kamor je stopil, osvojil srca vseh. In pri tej darovitosti je ostal vse življenje ponižen kot otrok. Najbolj se je ponašal s tem, da ga je svoj čas mala naselbina ob Gorenjem jezeru izvolila za mirovnega sodnika.

* * *

To so nekateri posnetki — list iz zlate knjige župnika Režeka. Pisatelj je v svojem delu pač podal to, kar obljubuje v predgovoru, da hoče natančno in popolno (a full and accurate account) opisati razvoj cerkve v Gorenjem Michiganu. Z veliko ljubeznijo slika delo in trud velikih mož te cerkve, z veliko skrbnostjo in natančnostjo. Marsikak neznan vir je odprl in kjer je uporabil stare vire, je tudi vestno pogledal vanje. Poleg tega pa je velikodušno oskrbel knjigi nad vse lepo opremo. Natisnilo se je delo v 1200 izvodih (1. vezan izvod, I. del — velja 5 do-

larjev) in od teh 1200 izvodov je pisatelj v posebno lepi izdaji (luxus edition) 200 izvodov sam numeriral in oskrbel s svojim podpisom (izvod 7:50 dol.). 174 lepih, izvečine še nepoznatih slik krasi knjigo. Ko jo listaš, marsikak znan kraj kranjske zemlje, marsikak domač obraz, marsikako slovensko ime zazreš v delu, ki je bilo tiskano v Chicagu. Tu je rojstni gradič Baragov, cerkev v Dobrničah, mesto

ŽUPNIK ANTON HODNIK
utopljen dne 4. julija 1898

Črnomelj, slike slovenskih misijonarjev, podpisi Valentina Vodnika, Jurija Dolinarja, Jakoba Zupana, Franca Hladnika, Matija Čopa — lep kos slovenskega sveta in življenja.¹⁾ Ginjeni smo odložili knjigo, z napetostjo pričakujemo nadaljevanja, prepričani, da bo tudi drugi del v čast cerkvi, slovenskemu narodu in — last not least — pisatelju samemu.

¹⁾ Naše slike so duplikati Režekovih klišejev. Oskrbel nam jih je avtor iz Amerike. Uredništvo mu izreka za to uslugo posebno prisrčno zahvalo!

